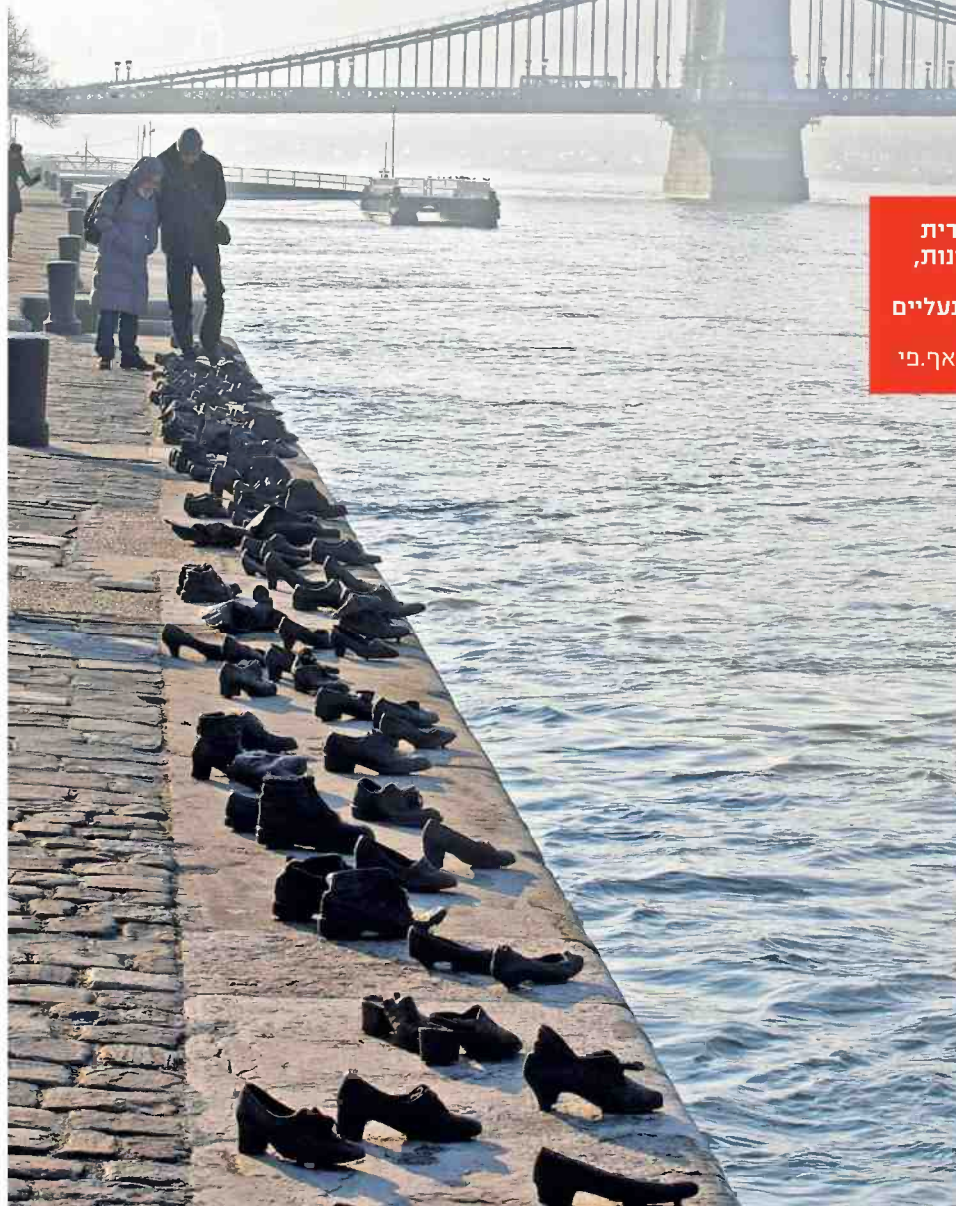

מה הם היו אומרים: "ענפים רבים וכן שלמים ימותו וייפלו מעץ היהדות; העץ חי וקיים" | בנימין זאב הרצל

צילום באדיבות ההסתדרות הציונית העולמית

לשכנע יהודים שמקומם בארץ. דובדבני

קהילה יהודית יש כאן. ציונות, לא תחש. אנדרטת הנעליים בבודפשט | צילום: אי.א.פי

לא לגמרי מפתיע אם כן לגלות כי בחמש השנים האחרונות, על פי נתוני משרד הקליטה, עלו מהונגריה 554 יהודים בלבד – 110 איש מדי שנה, שחלקם כבר הספיקו בינתיים לעשות אחורה פנה. לא מפתיע, אבל מאכזב ובעיקר מדאיג. במיוחד כשזוכרים כי בפרלמנט ההונגרי שולטת, ברוב מוחלט, מפלגת ימין קיצונית שמנהיגיה ובוחריה לא ממש נחשבים כחובבי יהודים, ולצידה יושבת מפלגה אנטישמית מוצהרת.

אפילו המפגש עם צעירים וצעירות יהודים בני הקהילה, יחד עם שגרירי ישראל אילן מור, לא ממש מעורר סיפוריהם היו אמנם מרתקים, אבל איכשהו, לא נראה שיש הרבה סיכוי שניפגש בקרוב באולם הנוסעים הנכנסים בנתב"ג.

התחנה המרגשת ביותר בבודפשט היא "אנדרטת הנעליים" שעל גדות הרנובה. האנדרטה, סדרת נעליים עשויות מתכת, נועדה להנציח את זכרם של אלפי יהודים שנרצחו – רבים מהם בידי הפלוגות הפשיסטיות ההונגריות – וגופותיהם הושלכו אל הנהר. מה מקומם שהשלט במקום מציינ רק שמדובר באנדרטה לזכר קורבנות הנאצים, מבלי להזכיר שכל הנרצחים היו יהודים.

לא מתכוונים לוותר

והמצב בהונגריה לא שונה בהרבה מבמדינות האחרות שבהן חי חוזה המדינה. מאוסטריה, למשל, עלו בחמש השנים האחרונות 143 יהודים. אף שלהבדיל מהונגריה, באוסטריה חיים בסך הכל 8,000-9,000 יהודים. עבור אלה, אגב, תמצאו בווינה הבירה מרכז לקהילה היהודית, בית ספר יהודי וגם מועדון ספורט "הכוח" – גלגולו של מועדון הספורט היהודי הגדול והמצליח בהיסטוריה, זה שקבוצת הכדורגל שלו לקחה את אליפות המדינה ב-1924 והייתה לאחת הקבוצות הטובות והמפורסמות באירופה, עד שבי-1938, בעקבות האנשלוס, האצטדיון שלו הולאם לטובת המפלגה הנאצית. היום מתאמנים בו גם ספורטאים לא יהודים, אך שמו המיתולוגי נשמר וקבוצת הכדורגל שלו נקראת "מכבי".

בשווייץ, מולדת התנועה הציונית והמקום שבו חוזה הרצל את המדינה היהודית, המצב עגום אף יותר. מתוך כ-18 אלף יהודים החיים בה, עלו 458 יהודים בלבד. שום דבר לכתוב עליו הביתה, כמו שאומרים באנגלית.

אבל מעבר למספרים, נדמה שהבעיה עמוקה יותר. במדינות השונות שבהן ביקרנו, התחושה היא שהאנשים לא ממש חולקים את התוכניות הנרגשות של אנשי ההסתדרות הציונית החדשה, ואלה ייאלצו לעבוד קשה כדי להגשים את חזונם. מהכרותי הקצרה איתם, הם ממש לא מתכוונים להרים ידיים. אחרי הכל, איך אמר חוזה המדינה: אם תרצו, אין זו אגדה. והם רוצים. כל כך רוצים. ●

ה התחיל בחלום שניסח איש אחר. "אם תרצו", אמר ב-1897 בנימין זאב הרצל לספקנים ולמאמינים שבין שומעיו, "אין זו אגדה". 50 שנה מאוחר יותר הוכח המשפט הזה, שהפך לסיסמת הקונגרס הציוני הראשון, כאמת. התנועה הציונית הייתה למדינת היהודים. אבל מה נותר מחזונו של הרצל במקומות שבהם חי וחלם? כדי לענות על השאלה, הצטרפתי לסיוור "בעקבות הרצל" – מבודפשט, עיר הולדתו, לוווינה, שבה עבר שנים רבות ככותב ומחזאי. מפ"ריז, שבה הפך לציוני כשכיסה את משפט דרייפוס, לבול, שבה הקים את התנועה הציונית. את המסע מובילים אנשי ההסתדרות הציונית החדשה, גוף שקם למעשה מחדש בשנתיים האחרונות. "הגענו למסקנה כי עלינו לשוב לעסוק במטרות האמיתיות שלנו", מסביר היו"ר אברהם "דובדה" דובדבני, איש המפד"ל, ומפרט: "לא רק לעודד עלייה אלא גם לגדל ולחנך שוב ציונים. נכון, מדינה יש לנו, אבל רוב בני העם שלנו לא חיים בה, וזו בעיה קרדינלית".

הפרויקט כולו, שהמסע שאליו יצאתי הוא רק הפיילוט שלו, הוא פרי יוזמתה של גוסטי ברוורמן, ראש המחלקה לפעילות ציונית בתפוצות בהסתדרות הציונית וכולדוור אנרגטי של ממש. וצריך כאן לא מעט אנרגיה, כי כפי שמורה דובדבני, המשימה לא פשוטה. "היום כבר אין עלייה מתוך מצוקה, לכן צריך למצוא דרכים אחרות לשכנע יהודים שמקומם איתנו, בארץ. וזו בדיוק מטרת הסמינרים בעקבות הרצל. הכוונה היא להכשיר את האנשים הנכונים לביצוע המלאכה הנכונה".

בית קפה "קישון"

אבל רק כשמגיעים למקומות שבהם צמח למי עשה הרעיון הציוני, מבינים כמה לא פשוט הדבר. בבודפשט, שבה נולד חוזה המדינה, אמנם קיים מרכז תרבותי ישראל, בניין גדול ומפואר שבו מתקיימות הרצאות, תערוכות ופעילויות שונות; ובמקום אמנם פועל בית קפה בשם "קישון" על שם הסופר שכתב כמה מהטקסטים היותר מצויינים של התרבות הישראלית, ושתי תנועות הנוער הציוניות בבודפשט – השומר הצעיר והנוער הציוני – פועלות בו. אבל מבט עמוק יותר מגלה שציונות רבה אין כאן. תנועות הנוער המדוברות, למשל, מונות רק כ-100-120 חניכים – מספר זעום יחסית לגודלה של הקהילה היהודית בעיר, המונה 80 אלף איש. גם בשלושת בתי הספר היהודיים בעיר מספר התלמידים דל ביותר.

הרצל אמר

בבודפשט, עיר הולדתו, הצעירים היהודים לא ממש מתכוונים עלייה. באוסטריה, שבה פעל, ובשווייץ, מולדת התנועה הציונית, המצב לא טוב יותר. נח קליגר יצא לחפש ציונות בתחנות חייו של בנימין זאב הרצל וחזר מודאג. אין זו אגדה? לא בטוח

נח קליגר